

"לכבוד די וואס זענען עולה קיין ארץ-ישראל" — האט זיך פאטאגראפריט דער קון "השומר-הצעיר" אין קווטנה
"חזק ואמצ" — לעולי "השומר-הצעיר" מקוטנה

שמחה פרומר

„בזבוזות קון השומר-הצעיר“

הציבורית תמיד עשתה רושם רב علينا — הנעור היהודי. אך ארגונים ותנועות אלה סגורים היו, ולא ניתנה שם דרישת רגל לנעור היהודי. רבים מבין התלמידים היהודיים קיבלו את ההפלה והחרם נגדם בשינויו-נפש, העמידו פנים כדי לא ארע דבר והמשיכו להדוח לתוכה החברה הנוצרית. אולם היו גם אחרים. הם חשו בבדידותם, אך לא ידעו להסביר לעצם את טבעה, בשל גילם הצעיר וחוסר הבנתם את התהילכים בקרבת החברה הפולנית. לא נותר להם אלא לקנא בתלמידי בית-הספר "עם הספר" שרחוקים היו מהשפעות מטבחות וחונכו ברוח יהודית לאומי. נקל איפוא, להבין שתנועת "השומר-הצעיר" הייתה בבחינת עוגן הצלחה לנעור הזה. אמנם היו בעירנו גם תנועות אחרות: ציוניים כללים, בית"ר, "החלוץ", פועלי-ציון-شمאל, ה"מזרחי", אך אף תנועה אחת לא נתנה את דעתה לאותו נוער נבוך, שבגימנסיה הפולנית ועזבה אותו לנפשו. עד שבא "השומר-הצעיר". מעניין, דווקא תנועה זו שלא הייתה פופולארית בקרבת ההורים, בעלת גוון סוציאליסטי, ורחוקה מהשקפת-עולם זעיר-בורגנית, דווקא תנועה זו ניסתה לקרב את הנעור היהודי הגימנסיאלי מバטים יהודים אמידים.

מעניין, תנועה כ"בית"ר" שאבה את כוחה מבני-נוער של משפחות-עובדות, ואילו "השומר-הצעיר" פנה לנעור מבתים זעיר-בורגניים, אל נוער גימנסיאלי, שהיה רחוק מתחווה יהודית לאומי. בעבר שנים, משהתברגנו תחינו על תופעה זו. ייתכן שהסבירה לכך הייתה הדרישה הרצינית והעמוקה יותר, שתנועה זו הציבה בפני הנעור היהודי. היא דרצה ממנה יתר עמקות,

אצל צעירים עירנו — תלמידי הגימנסיה הממלכתית הפולנית באה ההתעוררות לציונות ולבעיות הלאומיות והחברתיות של העם היהודי, הודות لكن "השומר-הצעיר" בקוטנה. עצם הייתנו תלמידי הגימנסיה הפולנית הממלכתית, ששרה בה אוירה לאומנית פולנית וכן השפעתה הרבה של הכמורה הנוצרית, מנעה מאתנו כל נתיה לביעות ולראינונות, שהיו מנוגדים להלכיה-הרוח של בית-הספר. אך לא זו בלבד. גם מבפנים, בבתי התלמידים היהודיים נשבה רוח מתבוללת. שלילת ההכרה הלאומית היהודית בכלל ושל רעיון "השומר-הצעיר" בפרט צינה הרבה הורים. לא ייפלא איפוא, שגם בניהם — תלמידי הגימנסיה רוחקים היו מערבי היהודות ומהכרה לאומית ציונית. יתרה מזו, הורים רבים השתדלו ליצור בבתיהם אווירה, שתשכיח מלבד בניהם עצם היהודים, כדי למנוע מהם מזכבים "בלתי-נעימים" בפגישתם עם חברים הנוצרים. רבים מחברי לא ידעו אידיש, רוחקים היו מסורת העם, מערכיו המקודשים, מתרבותו ואורחות-חיו.

עם זאת ביקש הנעור היהודי מסגרת כלשהי, אליה יוכל להשתיך, למצוא בה את סיפקו והעיקר — מסגרת או ארגון שתוציאו אותו מבדידותו, שהיתה בת-לוויתו הנאמנה מראשית צעדיו בבית-הספר הפולני. מספר התלמידים היהודיים בבית ספרנו לא עלה על שלוש עשרות, שכן נשמר בו בהקפדה מרובה ה"נומרוז-קלאוזוס". אולם חברינו הפלנינים מאורגנים היו בתנועות נוער שונות, כ"ז.ה.פ.", "סטולץ" ואחרים. היו להם מדים נאים, פעולות ספורטיביות וצופיות שונות והופעתם

עמדנו, גם בהגנה פיזית נתנסנו נגד האנטישמיים למןיהם, שהציפו את פולין בשנים האחרונות לפני פרוץ המלחמה. רבות היו הדרישות שהציגו "השומר-הצעיר" בפנינו. הוא לימד אותנו לבחון את עצמנו — את מחשבותינו, את הרגשותינו ואת אורח-חיינו. הוא חינך אותנו אהבת הספר, להשכלה, הוא המריצץ אותנו להשתלבות בלתי-פוסקת, כדי להבין את התהיליכים המתחללים בעם היהודי ובעולם כולו.

לא כולם יכלו לעמוד בתביעות אלה, לא כולם מסוגלים היו לשנות את אורח-חייהם ומחשבתם. רבים נשרו מתחן שורותינו. הנותרים צורפו לקבוצת בני גilm, תלמידי "עמ"י הספר" ולמרות ההבדלים בחינוך ובטונז-החיים עלה המיזוג ביניהםיפה. בתוך הגימנסיה החלו להציג בייחודה ובשוני במחנים ובшибורים בהיסטוריה או בספרות היו ביקורתית, כאלו ביקשו לנתח את השאלה לא בלבד מן הצד הגלי אלא אף לחשוף את הסמי מן העין. התעניינוthem בעיות הלאומיות והחברתיות, עמדתם הגאה כיהודים והופעתם האישית המכובדת, עוררו השדנות. לכן צרכיהם היו חברי השומר-הצעיר להופיע בזהירות יתרה, שכן צפויים היו לגירוש מבית-הספר, כפי שהוא קרה לא אחת. משום כך התנהלו כל הפעולות בסתר, ללא הופעות פומביות, ללא נשיאת מדים ואף טקס חלוקת סמל "השומר-הצעיר" נערכ בשעות הערב בחוותו של איזיק מהוז לעיר. למראות-זאת לא פסקה פעילותו של הקן השומי והובילו התרחבה. הצטרפו אליו תלמידים מהכיתות הנמוכות יותר. במרוצת הזמן קיבלת על עצמה קבוצת תלמידים זו את הנהגת הקן, כמדריכים או בהנהגת הקן.

רבים מהם חיו אתנו חיים בארץ, מי בקיבוץ, מי בעיר או בכפר. אך למראות השוני שבצורות החיים ואורחותיהם, רב מאד הוא הקשר אותנו, בזכות עברנו וחוויתינו המשותפת בגיל הנעורים בתנועת "השומר-הצעיר". אולם לא רק חוות נועורים משותפות בעבר מאחדים אותנו, כי אם יסודות הינוכנו, עיצוב דמותנו, התביעה העצמית והביקורת העצמית, כיבוד הזולות — כל אלה ינקנו בגיל ההתבגרות בתנועת "השומר-הצעיר". וערכים אלה, פרי חינוכה של תנועת השומר-הצעיר, מלאו את כולנו בדרך חיינו, עד היום.

יתר ממחשה לכל בעיות החיים והחברה. לא לקבל דברים מוסכמים ומקובלים על הכל. בתביעות כאלה יכולו לעמוד רק בני נוער, בעלי רמה אינטלקטואלית גבוהה יותר, מאשר הנער היהודי בעירות היהודיות של שנות השלושים בפולין.

איין קו

קבוצת בוגרים של השוה"צ • א גrupp uttstråd chabrim pon shoah

למעלה: קבוצה חברי השומר-הצעיר בקוטנה, ב-1926.

למטה: אותה קבוצה בתל אביב, 1962.

כיצד פעלה תנועת השומר-הצעיר בין כתלי בית-הספר? השלטונות, שלא ראו בעיני יפה את פעולות "השומר-הצעיר" בכלל, אסרו על התנועה כל פעילות בגימנסיה. לא נותרה אלא הדרך הקונספירטיבית. בכיתות הגבוהות היו אחד או שניים שהשתתפו לתנועה והם אשר הביאו את דבר התנועה לחבריהם הצערירים, בכיתות הנמוכות יותר — לא לכולם, אלא באלה שניתן בהם אימון, בתנאי שם לא יצטרפו בעצמם, יידעו לפחותו סוד ולא יסכנו את חבריהם בפיתופיהם.

בתחילתה נוסד הגרעין, שמנה כשמונה תלמידי הכיתה השנייה והשלישית. הם התאספו תחת הדרכתו של תלמיד גימנסיה אחר, קובה, (כיום יעקב ריפטין) אשר שוחח אתם על בעיות העם היהודי ועלינו הנער של העם זהה. קבוצת נערים זו שקדעה על לימוד השפה העברית, על תולדות העם היהודי, על ספרותו ותרבותו. קמעה-קמעה החלה לחדור בנו ההכרה, כי אנו חלק בלתי-נפרד של העם היהודי, וכי גורלו הוא גורלנו. הכרנו, כי ראשית חיבים אנו לזהות את עצמנו כבני העם הזה, לא לטשטש בשום מקום את יהדותנו וקודם כל בבית-ספרנו הפולני. דבר זה ראוי להציג ביתר הדגשה, שכן הגימנסיה תפסה אצלנו המקום העיקרי بحيינו ובמחשבתנו והכל סבב הציר הזה ששמו היה: הגימנסיה הפולנית הנוצרית בקוטנה. לא אחת היה علينا להגן על כבוד העם היהודי, אותו השמיצו התלמידים הפלנינים והעלילו עליו עלילות שונות. ולא בלבד בהגנה מילולית